

зовнішність останнього, передати ставлення до нього автора та інших героїв твору. Семантика лексеми, на якій базується власна назва, її певні структурно-морфологічні особливості, допомагають письменнику реалізувати експресивність антропоніма, актуалізувати його потенціал.

Список використаних джерел:

1. Даниленко В. Газелі бідного Ремзі / В. Даниленко. – Львів: ЛА «Піраміда», 2008. – 488 с.
2. Карпенко Ю. О. Гумористичний принцип у літературній ономастиці / Ю. О. Карпенко // Записки з ономастики. – 2003. – Вип. 7. – С. 36-45.
3. Кричун Л. Функції антропонімів у сучасному українському сатиричному романі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Л. Кричун. – Кіровоград: Кіровоградський держ. пед. ун-т, 1998. – 17 с.

Душина С.О.

аспірант,

*Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ВІДОБРАЖЕННЯ РОБОТИ НАД ВИДАННЯМ ПОВНОГО РОСІЙСЬКОМОВНОГО КОБЗАРЯ ШЕВЧЕНКА У ПЕРЕПИСЦІ МАКСИМА РИЛЬСЬКОГО ТА МИКОЛИ УШАКОВА

Важливою складовою частиною всієї літературної спадщини письменника є його епістолярій, найвагоміше першоджерело для рецепції художнього світу митця. Він представляє науковий інтерес не тільки як матеріал для вивчення біографії, але і як оригінальний чинник, у якому відображена вся багатогранність духовного життя письменника, індивідуальні особливості його мислення.

Епістолярій дозволяє дослідити особливості мистецької психології письменника, його хисту та демонструє процес творчої праці, результатом якої і є художній твір. Приватний епістолярій був і зостається важливим джерелом вивчення життя і творчості митців слова, бо саме листування дає змогу повернутися в ту епоху, коли

жив і творив автор, побачити події його очима, а також простежити особистісне й творче становлення письменника.

Епістолярій Максима Рильського ще не був предметом окремого дослідження. Між тим, він є важливим етапом розвитку і відображенням тенденцій українського письменницького епістолярію ХХ століття.

На сьогодні оприлюднені два томи листів поета у двадцятитомному зібранні творів Максима Рильського.

У архіві Київського літературно-меморіального музею Максима Рильського зберігається понад 1640 листів та листівок Максима Рильського до різних осіб чи офіційних установ, що є лише частиною епістолярної спадщини поета і на сьогодні фактично невідомі широкій читацькій аудиторії. Багато листів знаходяться у приватних архівах, а окремі – можливо, втрачені назавжди.

Розмаїтим було коло адресатів Максима Рильського: це письменники, художники, вчені, громадські діячі, письменники-початківці, друзі, знайомі, родичі тощо. Саме воно дозволяє скласти якнайповніше уявлення про людській світ, у якому жив і творив Максим Рильський.

Серед адресатів – Олександр Дейч, Микола Зеров, Микола Ушаков, Остап Вишня, Андрій Малишко, Михайло Стельмах, Платон Воронько, Павло Тичина, Олекс Ющенко та ін. Листи до цих адресатів розкривають естетичні переконання, етичні уподобання, наукове зацікавлення, особисті переживання Максима Рильського.

Ідейно-тематичний спектр епістолярію письменника свідчить про логіко-емоційну єдність усіх послань. Н. І. Янкова, канд. філол. наук, доц., Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка за ідейно-тематичним принципом класифікує їх наступним чином:

– белетристичні, або літературні, вони найближче стоять до художніх творів автора;

– літературознавчі, або листи-роздуми, у яких виражені естетичні переконання письменника, а також проаналізовано особливості як власної творчості, так і творчості сучасників (листи Максима Рильського до перекладачів творів Тараса Шевченка, Лесі Українки);

– публіцистичні листи (листи-звернення до державних установ, листи-заяви, декларації);

– побутові листи, що зафіксували біографічний матеріал і якнайкраще характеризують стосунки автора з іншими людьми [6, с. 141].

Невід’ємною частиною епістолярної спадщини Максима Рильського є переписка поета з Миколою Ушаковим (1899-1973), російським письменником, який довгий час жив і працював в Україні, зокрема, перекладав російською мовою твори Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі українки. Максим Рильський і Микола Ушаков працювали разом над виданням першого повного «Кобзаря» Шевченка російською мовою, який був виданий у 1939 році; М. Т. Рильський – як редактор, М. М. Ушаков – як один з перекладачів.

Творчість Тараса Шевченка викликала величезне зацікавлення у Максима Рильського ще з юнацьких років. У 1925 р. поетом був створений вірш «Пам’яті Шевченка», перші ж згадки про Шевченка у творах Рильського відносяться до більш раннього часу. Згодом вплив Шевченкової музи можна побачити в багатьох творах Рильського. У березні 1935 року Максим Рильський відгукується в «Літературній газеті» на відкриття пам’ятника Т. Шевченкові в Харкові статтю «Величний пам’ятник великому» – і з того часу до останніх своїх днів не тільки жваво озивався на всі події культурного життя, пов’язані з ушануванням Т. Г. Шевченка і пропагандою його творчості, а й сам до того якнайжвавіше докладав рук. На засіданні ювілейного Шевченківського комітету Максим Рильський виголосив доповідь про роботу над перекладами для «Кобзаря» Шевченка» (Літ. газета 26.11.38, № 65) [3; 5]. Максим Рильський є автором великої кількості статей, присвячених Великому Кобзареві, як редактор та член редколегій він причетний до видання багатьох книг Тараса Шевченка. У літературній спадщині Максима Рильського знаходимо велику кількість правок та приміток до перекладів творів Шевченка. Велике місце шевченківська тема займає і в епістолярній спадщині Рильського.

В свою чергу, Микола Ушаков також захоплювався творчістю Шевченка, він був одним з чисельних російських поетів, які у 1930-ті рр. почали активно перекладати твори Шевченка російською мовою. Шевченкові переклади Ушакова відрізнялися високим художнім рівнем. В архіві поета, який працював разом з Максимом Рильським над російським «Кобзарем», збереглися численні правки Рильського в текстах перекладів. Вони розкривають творчу

лабораторію обох митців, як поетів та редакторів, глибоке проникнення в Шевченкове слово, розуміння його найтонших нюансів. Микола Ушаков, починаючи з 1938 року, переклав понад 40 творів Шевченка, і в тому числі «Заповіт» (1963 р.) [4; 128].

Про тісну співпрацю Рильського та Ушакова (між якими були дуже теплі й тісні дружні стосунки) у роботі над російським «Кобзарем», свідчать листи з їхньої переписки 1938-39 рр. Так, у одному з них М. Т. Рильський пише: «Мне предложено взять общую редакцию. Вам – стилистическую редакцию русских текстов. За новую строку, написанную редактором взамен неудачной строки переводчика, уплачивается как за перевод. Мудро и приятно» [7, с. 216].

Микола Ушаков у деяких своїх листах до Максима Рильського також висловлює велику вдячність за стилістичні зауваження щодо перекладів віршів Шевченка, які зроблені як Ушаковим («Єретик», «Не гріє сонце на чужині», «У тієї Катерини» тощо), так і іншими російськими радянськими поетами. З пізнішої переписки між Рильським та Ушаковим вже після виходу російського «Кобзаря» (1940-ві рр.) можна побачити, що М. Т. Рильський і надалі виявляв велике зацікавлення перекладами творів Шевченка та їх виданням, ця тема не раз згадувалася та обговорювалася у листуванні. Діапазон роботи Рильського над шевченківською темою у 40-50-ті роки був величезним. Це й академічне, ґрунтовне її освоєння («Великий народний поет Т. Г. Шевченко» // Вісник АН УРСР. – 1947. – № 3; «Поэзия Тараса Шевченко» – Шевченко Т. Собр. соч.: В 5 т. – М., Гослитиздат, 1948), «Новое издание «Кобзаря» (Лит. газ. – 1944. – 2 груд.), і новаторські дослідження «Пушкін і Шевченко», «Шевченко і Гоголь», опубліковані в республіканських і союзних виданнях, й актуальні статті до 90-річчя з дня смерті Кобзаря: «Шевченко и современность» (Советская Украина. – 1951. – № 3) і «Шевченко с нами» (Славяне. – 1951. – № 3). Це й рецензії і відгуки в пресі на «Вибрані твори» Т. Шевченка польською мовою, на постановку балету К. Данькевича «Лілея» за баладою Т. Шевченка в Київському театрі опери та балету, на фільм І. Савченка «Тарас Шевченко», на книжки Л. Бать і О. Дейча «Тарас Шевченко», Д. Косарика «Життя і діяльність Т. Шевченка». Рильський та Микола Ушаков виступили редакторами видання 5-ти томного зібрання творів Т. Г. Шевченка російською мовою, що його було видано у Москві в 1948-49 рр. В контексті даної роботи слід згадати цікаву

теоретичну розвідку Ушакова «О переводе шевченковского стиха размером подлинника» (Збірник праць / Наукова шевченківська конференція (№ 4, 1956: Київ), про яку пізніше позитивно відгукується Рильський у своїй статті «Шевченко – поет-новатор» («Шевченко и мировая культура» – М.: Наука, 1964). Погоджуючись з Ушаковим, М. Т. Рильський відмічав, що точність перекладів не повинна обмежуватись одним лише словником або ритмом, в них має бути збережено народну мовну текучість шевченківських пісень [5, с. 199].

Отже, на сьогоднішній день можна зробити висновок, що у переписці М. Т. Рильського та М. М. Ушакова тема перекладу та редагування російського «Кобзаря» займала чільне місце. Вивчення цієї переписки дає змогу краще осягнути глибину творчої індивідуальності та творчої співпраці двох митців, зрозуміти велике значення останньої у спільній роботі над такою етапною працею, як російський «Кобзар», заглибитися у творчу та літературознавчу атмосферу тих років.

Список використаних джерел:

1. Рильський М. Т. Біографічний покажчик 1907-1965 / уклала К. Є. Скокан. – К.: «Наукова Думка», 1970.
2. Підпала Ніла «Чуттів та мислей повнота». Епістолярна спадщина М. Рильського // Наука і культура – щорічник. – К.: Знання. – 1988. Вип. 20. – 371–376 с.
3. Матеріали VI Наукової Шевченківської конференції. Тези доповідей. – К.: Вид-во АН УРСР, 1957. – 27 с.
4. Нізамутдінова Я. Ф. Творчі діалоги М. Ушакова з М. Рильським / Я. Ф. Нізамутдінова // Вісник Київського славістичного університету. Серія «Філологія». – К.: КСУ, 2008. – Вип. № 37. – 125-128 с.
5. Новиченко Л. М. Поетичний світ Максима Рильського. Кн. 2.: 1941-1964. – К.: «МПП (Інтел)», 1994. – 269 с.
6. Янкова Н. І. Листування Максима Рильського: тематичні орієнтири та стильові доминанти. // Літературознавчі студії – К.: 2011. Вип. 23. – 321-328 с.
7. Рильський М. Т. Зібрання творів. У 20-ти тт. / Редкол.: Л. М. Новиченко (голова) та ін. – Т. 19. Автобіографічні матеріали. Записні книжки. Листи (1907-1956). – К.: Наук. думка, 1983 / Т. 20. Листи. – К.: Наук. думка, 1988. – ISBN 5-12-009272-3 (Т. 19).